

**DE ARTIST KOMT
BIJ U BINNE**

**NIEUWSBRIEF VAN STICHTING ARTIST KOM BINNE
JAARGANG 8, NUMMER 30, SEPTEMBER 2024**

Colofon

Deze nieuwsbrief is een uitgave van stichting Artist Kom Binne. Deze stichting, opgericht 18 juni 2004 en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 37112970, is vernoemd naar de uitnodigende tekst op het schilderij 'Artist Kom Binne' van de Duitse schilder Carl Windels.

Stichting Artist Kom Binne doet onderzoek naar Volendam als kunstenaarskolonie en houdt een register bij van kunstenaars die in Volendam zijn geweest of werk over Volendam hebben gemaakt.

Ook wil de stichting belangstelling bevorderen voor Volendam als kunstenaarskolonie in brede publieke kring, bijvoorbeeld door exposities te organiseren en kunstboeken uit te brengen. Tenslotte zet de stichting zich in voor het bewaren van het Volendamse culturele erfgoed in brede zin.

Stichting Artist Kom Binne streeft ernaar zoveel mogelijk samen te werken met organisaties en particulieren die de doelstellingen en interesses van de stichting raken.

Heeft u vragen over Volendamse kunst, cultuur of geschiedenis? Of heeft u voor ons informatie, opmerkingen of toevoegingen? Neem dan s.v.p.

contact op met onze redactie via redactieakb@gmail.com.

Stichting Artist Kom Binne geeft deze nieuwsbrief per e-mail uit in pdf-formaat. Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden voor deze nieuwsbrief per e-mail naar redactieakb@gmail.com.

Eerder uitgegeven versies van deze nieuwsbrief kunnen bovendien gedownload worden vanaf [de website van Artist Kom Binne](#).

Redactie:

- Klaas Kes;
- Jannig Kwakman;
- Lida Kwakman;
- Christine Mooijer;
- Siem Smit;
- Gerrit Woestenburg.

Deze rondzendbrief is met een ideële doelstelling en zonder winst oogmerk gemaakt en gepubliceerd. Waar mogelijk hebben de auteurs de namen van de rechthebbenden van de gebruikte teksten en afbeeldingen vermeld. Niet genoemde rechthebbenden kunnen zich bij ons melden. Zij zullen dan in een volgende editie alsnog worden vermeld.

WEBSITE

FACEBOOK

Inhoud

Wassily Kandinsky EN DE VROUWEN VAN 'DER BLAUE REITER'

4

Volendams Verleden HOUTEN BEELD VAN 'DE KERMISGANGERS'

16

Agenda

18

Woord van de voorzitter

Beste lezers,

De 30ste nieuwsbrief van stichting Artist Kom Binne, ook deze keer met bijdragen van Klaas Kes, Jannig Kwakman, Lida Kwakman, Christine Mooijer, Jan Schilder (Vik), Siem Smit, Jan Tuijp, Peter Veerman en Gerrit Woestenburg, staat voor het grootste deel in het teken van de wereldberoemde Russisch-Franse kunstschilder en graficus Wassily Kandinsky (1866-1944).

Pas onlangs is ontdekt dat Wassily Kandinsky in 1904 Volendam en Marken heeft bezocht en ook werk betreffende deze plaatsen heeft gemaakt. Daarmee werd een grootheid toegevoegd aan de lijst met kunstenaars die Volendam hebben bezocht en/of werk hebben vervaardigd met Volendam als onderwerp. Inmiddels staat de teller op een zeer indrukwekkende 1900 kunstenaars.

Passend in deze tijd van kermis in Edam-Volendam is de bespreking van een "kermisbeeld" van Tjipke Visser. Prachtig en beeldend als het beeld zelf is de beschrijving van Jan Schilder als het gaat om de door Tjipke Visser zo treffend uitgewerkte feestvierders.

Mede namens de vrijwilligers van stichting Artist Kom Binne wens ik u weer veel leesplezier toe!

Peter Veerman
Voorzitter Stichting Artist Kom Binne

Marianne von Werefkin

1866 - 1944

Wassily Kandinsky

EN DE VROUWEN VAN 'DER BLAUE REITER'

Gabriele Münter

Toen Kandinsky met zijn oud-leerlinge en minnares Gabriele Münter (1877-1962) in 1904 Volendam en Marken bezocht, was hij meer of min op de vlucht voor zijn nicht en echtgenote Anna Tschimiahin. In 1896 waren zij samen uit hun geboorteland Rusland vertrokken naar München, omdat Wassily aspiraties had om een nieuwe kunstvorm te ontwikkelen en dat zou in het behoudende Rusland niet lukken. Daar ontmoetten ze al snel een ander Russisch kunstenaarsstel barones Marianne von Werefkin ((1860-1938) en Alexej von Jawlensky (1861-1941). In 1901 richtten zij samen de Phalanx organisatie op. Zij wilden exposities organiseren in Duitsland en daarbuiten met als doel hun nieuwe vormen van expressiviteit te organiseren. En om les te geven.

Auteur: Jannig Kwakman

Alexej von Jawlensky

In 1901 schrijft Gabriele Münter zich in bij de 'vrouwen academie' want zij wilde kunstenares worden. Zij was geboren in Berlijn, maar haar vader was naar de VS geëmigreerd en moeder was een Duitse Amerikaanse. Toen haar ouders waren overleden trok ze met haar zus naar familie in de VS. Daar bleef ze van 1898 tot 1900. Voor haar verjaardag kreeg ze een box camera en heeft voor het fotograferen een passie ontwikkeld die haar haar hele leven zou inspireren. Terug uit Amerika belandde ze via kennissen bij de 'Phalanx school' en leerde Kandinsky kennen. Dat klikte: *"Kandinsky zag mij als een zelfstandig persoon die haar eigen plan kon trekken"*. Tijdens schildertrips groeiden ze naar elkaar toe, mede door hun gedeelde liefde voor de fiets.

Van 1904 tot Kandinsky's scheiding in 1908 waren ze voortdurend op reis. Ze waren constant aan het bekvechten want Gabriele was behoorlijk geëmancipeerd. Een van hun eerste stops was in Volendam en Marken.

Wassily Kandinsky schetsen: Volendammer man en vrouw, het Zuideinde

Wassily Kandinsky, gouache op bruin karton

Kandinsky heeft in Volendam een aantal tekeningetjes gemaakt, maar de kleurenrijkdom van Marken sprak blijkbaar meer tot zijn verbeelding, want daar heeft hij in pointillistische stijl een aantal schilderijtjes gemaakt.

Wassily Kandinsky, Erinnerung an Holland, 1904

Gabriele maakte vooral foto's.

Gabriele Münter, de haven van Marken

Gabriele Münter, kinderen op het Noordeinde Volendam

Ze woonden in 1906 en 1907 in Parijs. Daar maakte Kandinsky het schilderij “Kleurrijk Leven”.

Wassily Kandinsky, *Kleurrijk Leven*, 1907

Daarin zijn allerlei traditionele Russische figuren te vinden. Hij had waarschijnlijk een beetje heimwee naar zijn geboorteland. Daar moest hij voor zijn studie recht en economie een keer een onderzoek doen naar vissers en jagers op het Russische platteland. Dat was een openbaring voor hem! Hij schreef: *“Ik kwam in dorpen waar ineens de hele bevolking een grote variatie in kostuums toonde en rondrenden als kleurrijke levende plaatjes op twee benen”*. Hij was dus van jongs af aan al meer geïnteresseerd in kleur dan in recht. Hij schilderde dit in dezelfde puntillistische stijl die hij in Marken ook had toegepast. Tijdens hun verblijf in Parijs maakten ze kennis met het werk van neo-Impressionisten en de Fauves. Vooral het werk van Henri Matisse maakte een diepe indruk.

Ondertussen reisde de ‘familie Werefkin’ bestaande uit Marianne, Jawlensky, het kamermeisje van Marianne en het zontje dat Jawlensky bij het kamermeisje had verwekt, ook door Frankrijk en maakten kennis met vernieuwende schilders als van Gogh, Gauguin en de Noor Edward Munch. Zoveel moderne kunst inspireerde von Werefkin om na 10 jaar niet geschilderd te hebben om Jawlensky te stimuleren, de penselen weer op te pakken. Von Werefkin:

“Zelfs de gedachte aan wat ik heb gedaan de laatste 10 jaar doet mijn haren te berge rijzen. Ik had geen geloof in mijzelf, ik wilde scheppen met de hand van anderen. Maar nu- laat- lijkt het onmogelijk de verloren tijd in te halen. Eén leven is veel te kort voor alle dingen die ik in mij voel.”

In het begin hield ze het nog voor Jawlensky verborgen dat ze weer was gaan schilderen.

”Om hem niet jaloers op mij als artiest te maken, verberg ik mijn werk voor hem. Maak van mezelf een zwakkeling. Ik verzaak mijn wil, mijn wensen, mijn leven. Het doet me pijn en veroordeelt me tot eenzaamheid.”

Ze ging uiteindelijk helemaal los. Ze liet het neo-Impressionisme waar haar vrienden nog steeds mee bezig waren voorbijgaan en schilderde met het motto: *“de kunst van de toekomst is pure emotie”*. Zij volgde haar eigen weg; zij was minder geïnteresseerd in landschap schilderen, stillevens etc. Zij concentreerde zich op mensen, hun werk en hun dagelijks leven.

Marianne von Werefkin, zelfportret, 1910

Marianne von Werefkin, De Rode Boom, 1910

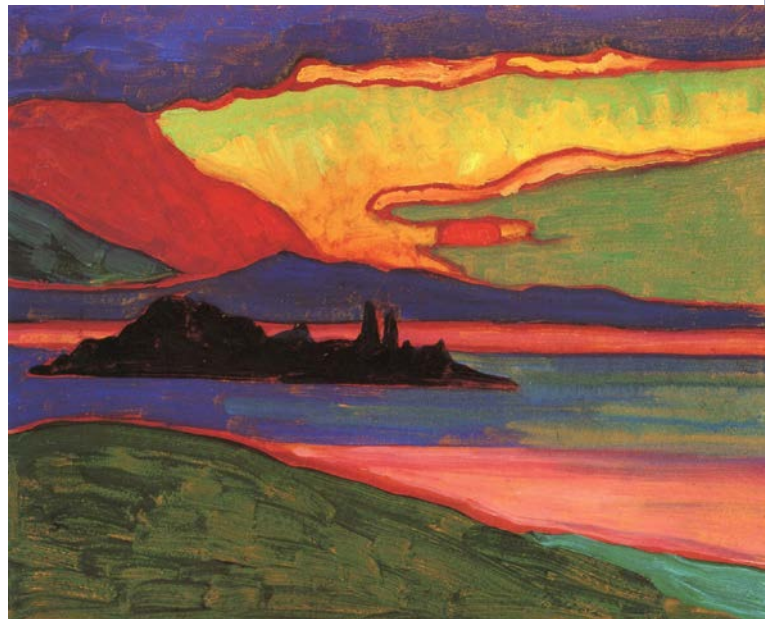
Marianne von Werefkin, de Voddenraper, 1917

Ook Gabriele Münter begon bij terugkeer in 1907 in München enthousiast te schilderen en bij haar eerste solo expositie in Keulen showt ze wel 80 schilderijen. Zij was een tijd geboeid door traditionele achter-glas-schilderijen. Deze worden gekenmerkt door vereenvoudiging van de vormen en het gebruik van pure, ongemengde kleuren die nog helderder lijken achter glas. En zwarte lijnen om de figuren.

Gabriele Münter, Beiers landschap, 1910

Gabriele Münter,
portret Marianne von Werefkin, 1909

Gabriele Münter, Zonsondergang, 1908-1911

Gabriele sloot de troebelen van de wereld buiten en concentreerde zich op haar eigen gevoelens en artistieke problemen. In haar dagboek schreef ze: *“Na een korte periode van vertwijfeling, maakte ik een grote sprong van min of meer impressionistisch reproduceren van de natuur naar het voelen van de inhoud- abstraheren- daar een uitwerking van geven.”*

Gabriele Münter, De Avond, 1909

In 1909 koopt Gabriele een huis in Murnau (in de buurt van München) van haar erfenis en gaat er met Kandinsky wonen.

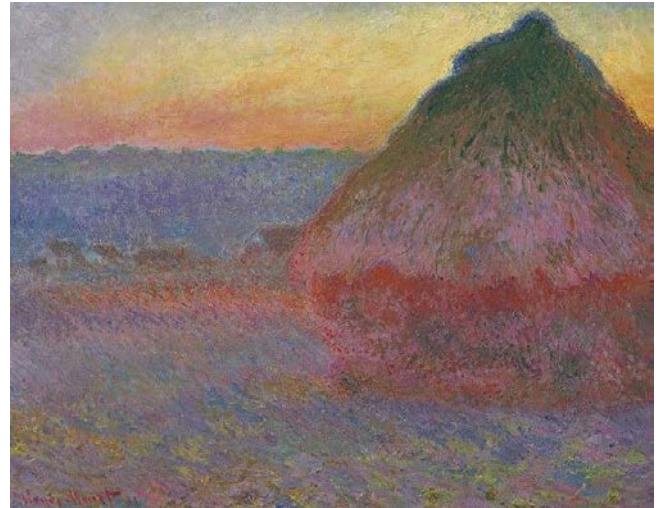
In de jaren 1908 tot 1911 ontwikkelen de vier wat later werd gezien als karakteristiek van het werk van 'Der Blaue Reiter' en het zo aantrekkelijk maakte voor de volgende generaties: vereenvoudiging van vormen, kleuren die gevoelens uitdrukken in plaats van objecten weergeven en het terugbrengen van objecten tot bijna geometrische vormen en abstracties.

Kandinsky, Landschap met golvende heuvels, 1910

Kandinsky, Landschap, 1913

Claude Monet, De Hooiberg, 1891

Kandinsky is daar het verste in gegaan. Nog in Rusland had het zien van het schilderij 'de hooiberg' van Monet een schok bij hem teweeg gebracht omdat hij niet herkende wat was afgebeeld, maar de kleuren bij hem een emotionele schok veroorzaakten, niet afgeleid door het onderwerp.

Hij wilde in zijn eigen werk hetzelfde bereiken, maar dat was heel moeilijk; hij kon niet loskomen van het onderwerp. Toch ontwierp hij een eigen vormtentaal die op den duur tot totale abstracties leidde, waar hij later heel beroemd mee is geworden.

Kandinsky, Naamloos, 1913

Intussen hadden een aantal jonge kunstenaars zich bij hen gevoegd, zij waren geïnspireerd door hun experimentele manier van werken. Dat waren de Duitsers Franz Marc (1880-1916), zijn vrouw Maria Franck en August Macke (1887-1914).

In 1911 kreeg Kandinsky een briljant idee: *“We maken een jaarboek, samengesteld door en voor kunstenaars”*. Het zou moeten worden gevuld met zaken die kunstenaars belangrijk vinden; van antieke Egyptische en Chinese kunst naar Picasso, kindertekeningen, literatuur en muziek. Het idee werd samen met Franz Marc uitgewerkt en met de enthousiaste medewerking van Gabriele Münter, Maria Marc, Jawlensky en von Werefkin werd er een boek uitgegeven onder de titel: 'DER BLAUE REITER'. Natuurlijk werden de namen van de dames niet genoemd, alleen die van Kandinsky en Franz Marc. De uitgave bracht veel nieuwe zaken en was nadrukkelijk niet gericht op kunstkenner maar was bedoeld om kunst toegankelijk te maken voor iedereen. En voor het eerst kwamen alle genres en categorieën in een variëteit en internationalisme naar voren dat nooit eerder was vertoond. Voor de lezers was er veel te zien en te lezen en om te bedenken wat ze er allemaal mee bedoelden, want vaak was het volkomen onbegrijpelijk wat ze schreven. Bij het verschijnen van het boek werden twee zwaar bekritiseerde exposities georganiseerd. En hoewel er bekende schilders als Paul Klee en Picasso aan meededen, was het publiek niet erg onder de indruk van al die nieuwigheid.

Kandinsky, voorblad voor de almanak 'Der Blaue Reiter', 1911

Je moet hierbij bedenken dat het in het begin van de 20e eeuw absoluut ondenkbaar was een schilderij te maken waarin niets herkenbaars was te vinden!

Deze exposities reisden nog door Duitsland en gingen naar Boedapest en Scandinavië, maar op 1 augustus 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit en maakte een eind aan alles.

De Duitsers August Macke en Franz Marc gingen in het leger en sneuvelen in de strijd. De Russen Werefkin, Jawlensky en Kandinsky moesten Duitsland verlaten en vluchtten naar Zwitserland. . Gabriele vergezelde Kandinsky, maar die ging al gauw naar Moskou. Zij reisde in 1915 naar Stockholm om Kandinsky daar te ontmoeten. Maar hij verscheen pas in 1916 voor een expositie die zij voor hem had georganiseerd. Kort daarna ging hij weer naar Moskou en daarna hebben ze elkaar niet meer gezien. In 1917 hoorde zij dat hij met een ander was getrouwd. Inmiddels was haar erfenis op en probeerde ze met portretopdrachten in haar onderhoud te voorzien. In 1917 presenteerde ze haar werk in twee shows in Kopenhagen en werd bewonderd als een internationale avant-garde artiest door critici en publiek. In 1920 ging ze terug naar Murnau en probeerde daar voet aan de grond te krijgen als kunstenaar met weinig succes.

“Als alleenstaande vrouw heb ik weinig geluk met mijn kunst- ik sta buiten alles- één uit de 1000 vrouwelijke schilders die nooit geëxposeerd worden”.

Münter, Het ontbijt van de vogels, 1934

Münter, Vrouw in gedachten, 1917

Met Kandinsky ging het voor de wind. Hij vond veel volgelingen van zijn theorieën over kunst en ging lesgeven in het Bauhaus in 1920 en vertrok in 1933 naar Frankrijk, waar hij met zijn nu volkomen abstracte werken veel succes had. Maar Gabriele had nog heel veel schilderijen van hem in Murnau. Via de rechter probeerde Kandinsky ze terug te krijgen. Dat sleepte tot 1926, maar hij kreeg maar een paar werken terug.

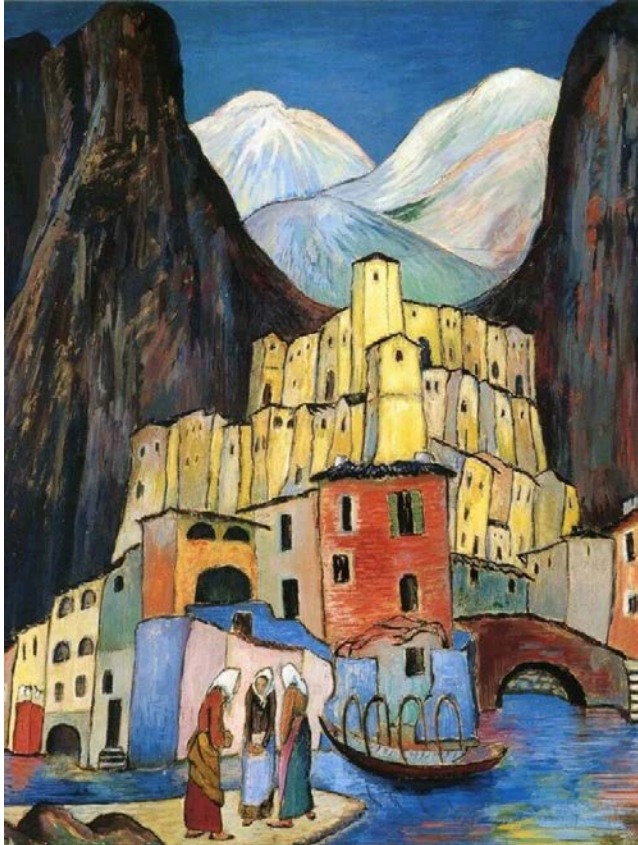
Kandinsky, Zacht Hard, 1927

Marianne en haar 'familie' woonde in Ascona in Zwitserland onder bescheiden omstandigheden want de Russische regering had haar toelagen gestopt na de revolutie in 1917. Ze ging door met schilderen. Jawlensky vond een andere rijke patrones in Wiesbaden en ging daar wonen. En hij trouwde eindelijk met de moeder van zijn zoontje, het voormalige kamermeisje van Marianne.

Kandinsky, De spiritualiteit van de kunst, 1922

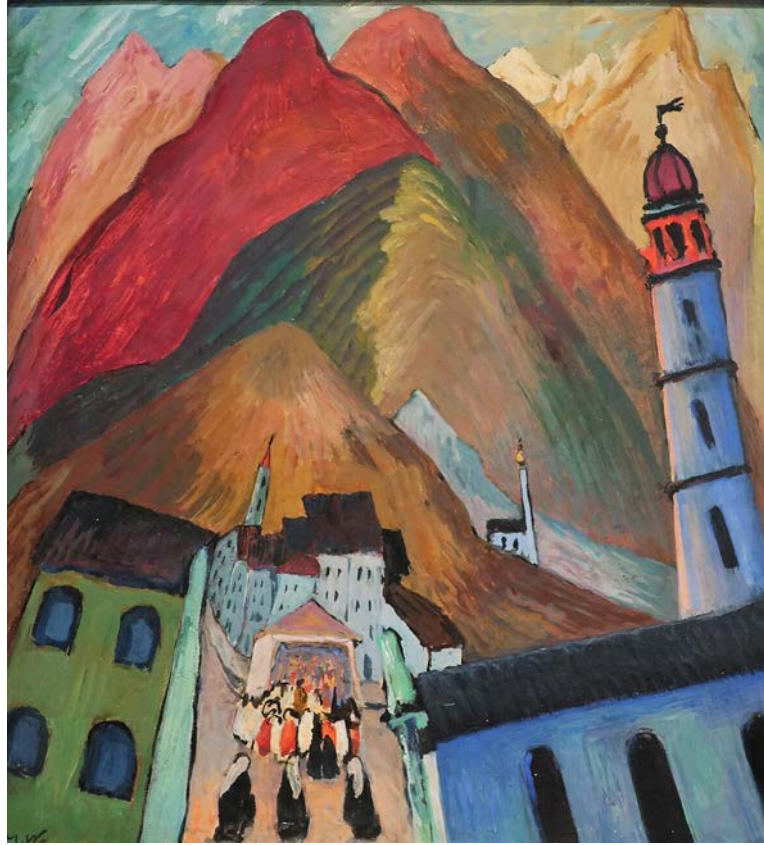
Von Werefkin, *De Lijdende Stad*, 1930

In de Weimartijd werd de Blaue Reiter kunst wel gewaardeerd, maar voor de nazi's was het 'Entartete Kunst'.

In 1949 werd er een grote Blaue Reiter expositie georganiseerd in München. Dat zou een van de belangrijkste naoorlogse exposities worden van München. Gabriele Münter zat in het organiserend comité en leverde 40 schilderijen ieder van Kandinsky, Marc en Macke. Zij had al die werken in haar huis verborgen tijdens de oorlogen. Van haarzelf hingen er maar 9 schilderijen. Zo werd de indruk gewekt bij het grote publiek dat de vrouwelijke deelname aan de groep marginaal was.

Bronnen:

- 'The Blue Rider' door Florian Heine
- Wikipedia Wassily Kandinsky
- Gabriele Münter 'Unbeschwerter Augenlust' (onbezwaard ogenplezier) geplaatst op 7 juni 2022 in blog "In de stilte"
- Marianne von Werefkin 'Pionier van het expressionisme', Museum De Fundatie

Von Werefkin, *Processie in Ascona*, 1924

Kandinsky en Jawlensky hadden de invloed van de vrouwen op de ontwikkelingen in de Blaue Reiter ook altijd onder het tapijt geveegd. Pas in de laatste jaren van haar leven zou ze als kunstenaar worden opgenomen in Blaue Reiter tentoonstellingen. In 1992 was er eindelijk een overzichtstentoonstelling van haar eigen werk.

Nu pas wordt hun rol in huidige studies bestudeerd en geherwaardeerd en daarbij ook hun werk. Marianne von Werefkin krijgt van 5 oktober 2024 tot 16 maart 2025 een grote solotentoonstelling in het museum Fundatie te Zwolle. Daar wordt ze aangeprezen als "De pionier van het expressionisme".

Volendams Verleden

PRACHTIG HOUTEN BEELD VAN 'DE KERMISGANGERS'

In de tijd dat Volendam in de belangstelling stond van zoveel kunstenaars, de periode 1880 tot 1940, waren onder het grote aantal kunstschilders ook enkele beeldhouwers en beeldsnijders.

Eén van die beeldsnijders was Tjipke Visser. Tijdens één van diens regelmatige bezoeken aan Volendam moet hij zich hebben laten inspireren door de kermis. Op de dijk zal hij veel feestvierende mensen hebben gezien, waaronder deze twee aandoenlijk uitzierende mannen, die armpie door, enigszins onvast ter been, de dijk overgaan. Het lijkt erop, of zij al wat borrels op hebben.

Auteur: Jan Schilder Vik

ZOUDEN DE TWEE MANNEN 'DE KRUIKIES' ZIJN?

Deze beide 'Kermisgangers' zouden de broers Dirk en Kees Jonk kunnen zijn geweest. Op hun borst dragen zij ieder een feestelijke rozet. Zo te zien hebben ze al aardig 'skik. Omdat zij allebei niet zo groot waren, werden zij 'Dirkiemannetje' en 'Keessiemannetje' genoemd, later ingekort tot 'Dirkiemantje' en 'Keessiemantje'.

Zij visten een hele week samen op hun botter, de VD 207, gingen op zondagmorgen met hun vrouwen naar de kerk en zo nu en dan gingen zij 's middags met hun tweeën de dijk op; zij lustten best wel een jonge klare. Wanneer het tijd was om weer naar huis te gaan, liepen ze het eerste stukje met elkaar op. Lichtelijk aangeschoten botsten ze dan tijdens het lopen telkens met hun schouders tegen elkaar, het was een grappig gezicht. Vanwege hun korte, stevige gestalte en brede schouders met daarboven hun hoofden, hadden ze blijkbaar het voorkomen van de van vroeger bekende jeneverkruikies, waarin jenever werd bewaard en vervoerd. Ze werden 'de 'Twee Jeneverkruikies' bijgenaamd, ook wel: 'De Twee Kruikies', of kortweg 'De Kruikies'.

DE BEELDSNIJDER TJIPKE VISSER (1876-1955)

Tjipke Tebbes Visser werd geboren op 12 december 1876 in Workum in Friesland, waar zijn vader een goedlopende houthandel had. Het kan een verklaring zijn voor zijn liefde voor het werken met hout. Na de lagere school ging hij naar een technische school. En na drie verschillende kunstopleidingen in Amsterdam gevolgd te hebben kreeg hij in 1902 een aanstelling als tekenleraar aan de Gemeentelijke Avondteken-school in Edam. Overdag was hij in de gelegenheid om Volendam te bezoeken en raakte er geïnspireerd door de krachtige man- en vrouwfiguren.

In 1908 verhuisde Visser naar het Noord-Hollandse Bergen, waar hij de rest van zijn leven is blijven wonen. In de jaren '20 van de vorige eeuw is hij nog

enkele keren terug geweest in Volendam en logeerde dan één of meerdere dagen in Hotel Spaander. Hij maakte een aantal kleine en wat grotere beelden uit hout van meerdere inwoners van Volendam, in hun verschillende hoedanigheden en werkzaamheden. Daarnaast heeft Visser een aantal monumenten van bekende Nederlandse persoonlijkheden op zijn naam staan, die her en der in Nederland verspreid zijn. Tjipke Visser is ook overleden in Bergen op 22 januari 1955, hij werd 78 jaar. De bekende beeldhouwster Marijke Visser is zijn dochter.

Het mooie houten beeld 'De Kermisgangers' is te bewonderen in het Volendams Museum, samen met al het andere moois dat daar momenteel te zien is gedurende deze seizoensexpositie.

Met dank aan Ger Scholte en Dick Bond van het Volendams Museum.

Agenda

TIPS VOOR INTERESSANTE
EXPOSITIES EN PROGRAMMA'S

25 WATERLANDSE KUNSTKRING 25 JAAR

DE WATERLANDSE KUNSTKRING

25 25 25 25 25 25
25 25 25 25 25 25 25
25 25 25 25 25 25 25

25 JAAR JUBILEUMEXPOSITIE

Feestelijke opening op za 21 sep 2024
16u Grote Kerk van Monnickendam

Expositie zaterdag 21 september t/m
zondag 29 september & 5 en 6 oktober

Openingstijden:
WO DO VR ZA 11-16 uur
DI ZO 13-16 uur

Tijdens de openingstijden is ook steeds
een van de kunstenaars aanwezig.

Mieke Werners
Vera Schoone
Joke Trim
Bert Griepink
Emmy Buys
Marian van Ewijk
Ashti Schuit
Jannig Kwakman
Anneke Mulder
Carolien Broersen
Anja Teunisse
Anneke Peereboom
Philine van der Vegte
Helen Petronella

25 25 25 25 25 25 25 25 25 25
25 25 25 25 25 25 25 25 25 25
25 25 25 25 25 25 25 25 25 25
25 25 25 25 25 25 25 25 25 25
25 25 25 25 25 25 25 25 25 25

We hebben enkele landelijk bekende kunstenaars uit de regio uitgenodigd om dit met ons mee te vieren:

Tessa Posthuma de Boer, fotografie ■ Lies van der Sluis, beeldhouwer ■ Wietske van Leeuwen, keramiek ■
Karin Beek, beeldhouwer ■ Gea Karhof, grafiek ■ Rob Cerneus jr ■ Yolanda Eveleens, grafiek ■
Wout Berger en Noor Damen, fotografie ■

We zijn trots en vereerd dat deze collega's met ons mee exposeren!

Van de drie oprichters van de Waterlandse Kunstkring zal ook een werk te zien zijn:
Malisca Muller ■ René Pet ■ Ger Kuijlenburg ■